

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧЕСНОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ

Чесність – відкритість і уникнення обману у стосунках з іншими людьми та собою. У порівнянні з правдивістю поняття чесності підкреслює відсутність корисливих мотивів дезінформації і разом з тим поблажливіше ставиться до ненавмисного введення в оман: вважається, що людина може залишатися чесною, якщо повідомляє іншому неправду, в яку сама вірить.

Згідно імпліцитним уявленням, совість тісно пов'язана з чесністю та честю. Це було описано в працях Л. Мустафіної під час опитування школярів і студентів [5].

Чесність – характеристика вчинків окремої особистості по відношенню до інших, основою є дотримання суспільних норм і правил, тому чесність – це індивідуальний прояв совісті в міжособистісних стосунках. Чесність є основою довіри людей один до одного. Протилежним до чесності є обман, брехня, лицемірство.

Чесність проявляється в правдивості, принциповості, вірності прийнятим зобов'язанням, щирості перед іншими та самим собою по відношенню до тих мотивів, якими людина керується.

У Психологічному енциклопедичному словнику М.І. Єникеева чесність описується як моральна якість особистості, яка проявляється в щирості і порядності, вірності прийнятим обов'язкам, в правдивості і принциповості [3].

Чесність буває зовнішньою – чесність перед іншими людьми та внутрішньою – чесність перед самим собою.

У дослідженнях В. Куніциної наводять докази взаємозв'язку чесності з результатами проходження тесту Кеттелла. Так, психологічний портрет людей, у яких чесність є в пріоритеті цінностей, включає в себе виражене почуття власної гідності, толерантності, відповідальності, самодостатності. Чесні люди,

як правило, підтримують активні соціальні зв'язки. В структуру значимих цінностей у таких людей входять: почуття власної гідності, широта поглядів, шана традицій, розуміння і довіра в сім'ї, корисність. У сфері людських стосунків для них важливі відповідальність, ввічливість, уміння вибачати. За результатами дослідження В.М. Куніциної, схильність до обману і брехні не властива людям совісним, з високим рівнем інтелекту і широтою поглядів. Варто відмітити, що люди чесні по відношенню до інших, чесні і відношенню до себе, що проявляється в адекватній самооцінці, вони рідко використовують «рожеві окуляри» при оцінці своїх невдач і промахів [4].

На думку А. Бормотова, людям, які схильні оцінювати поведінку інших як чесну, властиві навіюваність, самонавіювання, бажання визнання, відсутність самокритичності. Вони відрізняються оптимістичними поглядами на речі, які і дають можливість бачити людей чесними. Чим вище досліджувані оцінюють людей як чесних, тим менше виражений такий механізм психологічного захисту, як компенсація, у них не має спроб замінити об'єкти, які викликають почуття неповноцінності, недостачі, втрати [2].

Респонденти, які оцінюють себе чесними, зазначає А. Бормотов, є надійнішими, совісними, відповідальними. Вони схильні проявляти послідовну поведінку, відрізняються сміливістю і мають почуття власної гідності, незалежності, є дуже обережними у питаннях моралі та етики. Такі люди мають високий рівень соціальної зрілості, готові до самообмеження і пристосування для реалізації поставлених цілей. Виявлена певна закономірність, чим більше люди себе оцінюють як чесних, тим більше вони прагнуть дотримуватись моральних вимог. При цьому у них виражена потреба відчувати себе правильними у діях і моралі, присутнє розвинуте почуття відповідальності, зобов'язання та добросовісності. Такі респонденти точні і акуратні у справах, люблять порядок, не порушують правил, навіть якщо вони здаються їм простою формальністю, володіють гарним самоконтролем [2].

Особистість, яка приписує собі чесну поведінку, сприймають природу людини в цілому як позитивну. Вони менш схильні приписувати оточуючим

різні негативні якості, думки, почуття і прагнуть трансформувати імпульси і почуття, які вони по тим чи іншим причинам розцінюють як неприпустимі, в їх протилежності, тобто проявляють неприйняття всього «непристойного» і демонструють виражене прагнення відповідати загальноприйнятим стандартам поведінки. Вони відрізняються моралізацією, хочуть бути прикладом для оточуючих, що співвідноситься із бажанням давати соціально бажані відповіді. Чим вища у суб'єктів цінність чесної поведінки, тим менше виражена у них зміщена агресія, тобто зняття напруги шляхом переносу агресії з більш сильного або значимого суб'єкта на більш доступний об'єкт. Ті ж досліджувані, які схильні приписувати більшості людей чесну поведінку, схильні використовувати такий механізм психологічного захисту як заперечення. Але, заперечуючи вони не намагаються робити спроб виправляти або замінювати об'єкти, які викликають почуття неповноцінності, нестачі, втрати. Вони схильні дивитись реалістично на речі, але лише в межах своїх установок, а інформація та події які викликають протиріччя не сприймаються ними.

На думку І. Беха, духовність, а в тому числі і чесність особистості, завжди так чи інакше передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі центрованість на моральній культурі людства. Саме ієрархія духовних цінностей і смислів не дозволяє особистості, з одного боку, розчинитися в емпіричному бутті, втратити дійсні сутнісні потенції, оскільки розвинені духовні цінності становлять основу внутрішнього світу особистості, а з другого – дає можливість існувати і діяти вільно, тобто свідомо, цілеспрямовано, виходячи з самої себе [1].

У дитини потрібно підтримувати всі її намагання зробити свою поведінку суспільно схвальною, а відповідно і чесною та надмірно не акцентувати її свідомість на всіляких прорахунках і негараздах, не застосовувати суворі каральні санкції. В іншому разі дитина вироблятиме шкідливу звичку приховувати від авторитетних дорослих певні дії або вчинки та обманювати їх [1].

Провідним у моральній поведінці, у чесності є те, що дитина, підліток, доросла людина ведуть себе так чи інакше (морально, аморально), реагують негативно чи позитивно на ті чи інші явища не з причин сили обставин, прямих чи непрямих команд, а завдяки усвідомленню, засвоєнню (привласненню: засвоїти – зробити своїм), так би мовити, входженню в ці обставини, прийняттю їх, завдяки оволодінню моральними нормами особистістю, становленню цих норм невід’ємною складовою її «Я», її самосвідомості, її совісті.

Чесність людини виражається у її вчинках, чесні вчинки не лише виконують перетворювальну функцію щодо навколишнього світу, а й здійснюють певні інтеграційні процеси у її психічній сфері.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. С.196-199.
2. Бормотов А. А. Разработка и апробация методики диагностики честности как устойчивой черты личности // Психология. Журнал Высшей школы экономики. 2008. №3. С.123-136.
3. Еникеев М. И. Психологический энциклопедический словарь. М., 2007.
4. Куницына В. Н. Нравственные основы ценностного сознания // Современные проблемы психологии развития и образования человека: Сборник материалов Всероссийской с международным участием конференции: В 2 т. СПб., 2009.
5. Мустафина Л. Ш. Структура социальных представлений учащейся молодежи о совести: Автореф.дисс....канд.наук. М.,2012.